

jico sodnikov. Tu bi se dalo štediti brez vsake škode. In kamorkoli gledamo, vsi naši sosedi štedijo, kolikor imajo bistveno iste procesualne zakone, kakršne hočemo vpeljati v vsej naši kraljevini. V Avstriji so trojico sodnikov za višja deželna sodišča vpeljali s čl. II., št. 2, 3, razbremenitvene novele od 2. decembra 1921, BGBl. 743 (razen disciplinskega senata, ki šteje še sedaj pet sodnikov po § 3 zak. od 24. febr. 1907, drž. zak. št. 41). V poprej avstrijskem delu poljske republike so že leta 1919 s čl. 6 just. org. nadomestili petorico s trojico in obdržali petorico takisto samo za disciplinski senat (Ger. Halle 1919, 193). Češkoslovaška republika pa ima po zakonu od 18. decembra 1919, Sb. z. a n. 1 iz l. 1920, vsaj za kazenske stvari samo trojico članov. Tudi naša upravna sodišča, ki jim gre gotovo sila važna in zlasti spričo sedanjega upravnopravnega kaosa zelo težavna in kočljiva naloga, posluje v oddelkih treh sodnikov (čl. 8 zak. o drž. svetu in upravnih sodiščih od 17. maja 1922, Sl. N. št. 111). Vsekako je to problem, ki zavisi od njegove rešitve v veliki meri delazmožnost naše justice in ki sega globoko tudi v — naš žep. Naj preiščujejo in se izjavijo o njem naši praktiki, ki stoje žal desinteresirano ob strani, kakor bi se jih sploh ne tikalo, kakor bi bilo vse eno, kakšen bo ustroj naših sodišč. Uverjen sem, da nastopijo z obilico očitkov in kritičnih opazk, ko bo prepozno. Kuj železo, dokler je razbeljeno!

Nekoliko kritike k sedanji tiskovnopravdni praksi.

Čl. III/68, čl. VIII/67, §§ 19—21.)

Dr. Vladimir Knaifč.

Fr. v. Liszt, ki je 1878. izdal še do danes najboljše (čeprav ne v vseh poednostih in podrobnostih dogmatično obvezno) delo o sistemu našega veljavnega tiskovnega prava, naglašja pravilno: »Baš pri uporabi specialnih zakonov prakse se prerado pozablja, da morajo tudi oni biti neprestano v skladu z občim pravnim organizmom

in z njegovimi načeli. Vsa pravna področja mora prevevati ona sveža struja nacionalne sile, ki je pravo ustvarila in ki je vzdržuje ter razvija . . . Avstrijski novinski zakonodaji ne moremo prihraniti očitka, da ji nedostaja temeljite sistematičnosti. To dokazuje tudi interpretacija veljavnega prava, polna usodnih posledic nedostatne sistematike.« (Lehrbuch d. österr. Pressrechts). Dalje konstatira, da je pojem svobode in z njo tiskovne svobode relativen in danes drugačen kakor pred 10, 50 ali 100 leti. Kakor da je napisal Liszt te besede za sedanjo dobo! Obenem pa pravi že takrat, 1878., o avstrijski tiskovni zakonodaji, da pomeni po novi ureditvi (17. 12. 1862., št. 6 drž. zak. ex 1863.) sicer neoporečen napredek napram zakonu ex 1852., da pa še vedno ne ustreza današnjim zahtevam znanosti in da je polna policijskega skrbništva in plašne nezaupljivosti. Vkljub temu jo je novinstvo pozdravilo s toplo simpatijo, ki jo je pa kaj kmalu ohladila ozkosrčna, na tradicijah prejšnjega desetletja temelječa uporaba s strani državnih pravdništev in sodišč!

Ta uporaba, kakor jo Liszt upravičeno graja, še vedno ni odpravljena z naših sodišč, ki po stari tradiciji, podprti z judikaturavo avstrijskega kasacijskega sodišča in v smislu svoječasnih instrukcij revizorjev in državnih pravdništev, še vedno interpretirajo legem latam v onem duhu, ki jim ga je očital Liszt že pred 50 leti. Zakon je ostal isti in imamo poleg novel 1864. in 1894. le še nesistemno uvedbo IX. in X. glave s. k. z. Večja prememba se je pa izvršila na znotraj in bi se morala poznati tudi v naši judikaturi. Policijska praksa avstrijskih sodišč in judikatura kasacijskega dvora je sledila izvestni smeri, ki v tiskovnem zakonu ni utemeljena. Zato je nerevidirana uporaba starih judikatov danes greh. Ko smo obdržali staro zakonodajo, smo sprejeli samo njeno črko, ne pa tudi njenega duha, ali bolje, ne njenega pozneje v njo interpretiranega duha. Dandanes je ratio legis čim največja tiskovna svoboda in favoriziranje novinstva. Najmanj, kar sme novinstvo zahtevati, pa je to, da se mora interpretacija veljavnih tiskovnih zakonov skladati z liberalnim duhom naše ustave.

Vrsto konkretnih slučajev pričnimo s čl. III. novele od 15. 10. 1868., št. 142 drž. zak. Okrog tega člena »besni« večkratna kontroverza, ena o pravnem značaju takozvane »zanemarijene pažnje« in o razmerju te »zanemarijene pažnje« do § 239 k. z., dalje o razmerju čl. III. k čl. VIII. Lasserjeve novele od 17./12. 1862., št. 8 drž. zak. o vprašanju, ali je delikt učinjen po »vsebini« ali ne, in končno o dopustnosti dokaza istine v primeru »zanemarijene pažnje«. Kontroverzna je dalje praksa glede §§ 19. in 21. tisk. zak.: Kdaj sme odkloniti odgovorni urednik popravek kot »neutemeljen«, in jeli dopusten dokaz resnice proti odklonjenemu popravku.

§§ 1—27 tisk. zak. urejajo delikte, ki nimajo posla z vsebino »tiskovin« (»Druckschriften«). (Splošne določbe §§ 1—8, tiskovno-obrtne; policijske §§ 9—27 za »vzdrževanje reda v tiskovnih stvarih«, lastništvo, uredništvo, založba, dolžnostni izvodi, popravkarstvo, kolportaza, razširjanje zabranjenih tiskovin.) Tretji del ureja tiskovno kazensko pravo glede deliktov, vsebovanih v tekstu: § 28. »Ako se po vsebini tiskovine stori čin, kazniv po obstoječih kazenskih zakonih, uporabljajo se nato določbe teh zakonov. Po teh določbah presojeti je tedaj tudi kaznivost onih oseb, ki so sodelovale.« Čl. III/68 mesto §§ 29—33 pa: »Urednik periodične tiskovine, čije vsebina utemeljuje dejanski stan hudodelstva ali pregreška, odgovoren je, če tudi se mu to hudodelstvo ali ta pregrešek ne more prištevati, po občih določbah k. z., vendar za zanemarjenje one pažnje, pri kateri bi, če bi jo imel, kakor je njegova dolžnost, bil izostal sprejem kaznive vsebine v tiskovino.« Nadaljni odstavki se nanašajo na založnika in tiskarja, št. 4 določa, da nastopi odgovornost za zanemarjenje pažnje šele s pričetkom razširjenja, in končno št. 5: »Osebe, ki po zg. določbah zakrivijo zanemarjenje dolžne pažnje, so krive prestopka in se kaznujejo z zaporom, če ustanavlja vsebina tiskovine hudodelstvo, in z denarno kaznijo, če ustanavlja pregrešek.«

Ta tekst zakona je dovolj jasen. In vendar — koliko zmede, pomot in potvar v zadnjih 50 letih in do zadnjih dni!

Uvodna določba § 28. tisk. zak. jasno in precizno pravi, po kakšnih zak. določbah se kaznujejo čini, storjeni po vsebini (t. j. v tekstu) tiskovine. S § 28. se sklada tudi § 7. k. z. Napram tiskovnim deliktom, učinjenim po »vsebini« tiskanega spisa, se torej — pred čl. III. — uporabljajo vse obče kazenskopravne določbe o prištevnosti, o izključitvi kaznivosti, dolus in culpa, pravni in stvarni zmoti, udeležbi itd. Če bi torej ne bilo določb čl. III/68, bi se po § 7 k. z. in 28. tisk. zak. uporabljal za storilca tiskovnih deliktov poleg drugih tudi § 239 k. z.

Toda po fikciji »odgovornega urednika«, sprejeti v našo tiskovno zakonodajo 1852. in novelirano s čl. III/68, se kaznuje odgovorni urednik, kadar se mu ne more dokazati dolus, vendarle — pa ne radi culpe po § 239, marveč radi zanemarjenja dolžne pažnje. Radi posebnih, tisku lastnih okolišnosti se namreč v pretežni večini sploh ne more ugotoviti storilec, torej dotični, kateremu bi se, bodisi dolus bodisi culpa, mogli prištevati, in bi torej po občih načelih k. z. ne bil podan subjekt niti hudodelstva, niti pregreška. Kvečjemu bi se moglo postopati proti neznanim storilcem, to popostopanje pa ne bi dalo dovolj varstva napadenim. Zato je po vzgledu nekaterih drugih držav zakonodaja tudi pri nas v nadomestilo in popolnitev nezadostne obče kazenske od-

govornosti pri tiskovnih deliktih uvedla odgovornost za zanemarjeno pažnjo. Ker bi torej urednika sploh ne bilo moči kaznovati, ker ni bral inkriminirane tiskovine (ne članka!), v čije vsebini se nahaja zagrešeni delikt, — in torej (po občih določbah) nima z njim nobenega posla, mora vendar le za vso njeno vsebino odgovarjati, ker je zanemaril dolžno pažnjo. Odgovorni urednik torej, ki ni postopal določno, marveč ni bral, je s tem zanemaril ono dolžno pažnjo, in je v tem zanemarijenju podana njegova culpa z ozirom na vsebovani delikt, če ta delikt sploh eksistira. Biti mora torej najprej ugotovljen.

Odgovorni urednik zastopa svojo negligentia. Schwarze-Appellius-Wulffen (komentar k nem. Reichspressgesetz, 5. izd. 1914) je sicer drugačnega mnenja, in Nemci v literaturi kakor tudi v judikaturi Reichsgerichta zastopajo po tekstu nem. §§ 20. in 21. mnenje, da je uredniško zanemarijenje specifično tehnično in da nima prav ničesar skupnega s kulpozno počinitvijo delikta, podanega v vsebini. Toda nemška literatura in judikatura sta vsaj dosledni in izključujeta poleg te tehnične »Fahrlässigkeit« svojega § 21 še konkurenco stvarne culpe. Zgorajšnje stališče Nemcev je pa v Avstriji povzročilo »die ärgste Begriffsverwirrung« (Liszt) že teoretično; v praksi se je zgodilo v slučaju sojenja po čl. VIII/62, da je kasacijski dvor trdil, da je podana možnost konkurence kulpe (§ 239 k. z.) z zanemarjeno pažnjo, odnosno da ta v primeru čl. VIII/62 — sploh ne velja!¹⁾ Do takšnih pojmovnih nemožnosti se je povzpela celo avstrijska najvišja instanca, in to v tisti dobi, ko je v avstrijski judikaturi v drugih slučajih, ko ni šlo za čl. VIII. — Lisztova teorija bila splošno priznana, kakor je še dandanes.

Tiskovna culpa ni posebna negligentia svoje vrste, marveč kaže vse bistvene znake kakor culpa v k. z. sploh. Najprej mora biti podan delikt.

To je menda nesporno: »Zanemarjena pažnja« se ne kaznuje sama zase, marveč šele in le takrat, če in kadar najdeš v vsebini tiskanega spisa kaznivo dejanje. Saj se celo višina kazni ravna po stopnji dejanja. Nepazljivost, nemarnost se kaznuje, ker je z njo podano ravnanje proti zabrani ogražanja (Confer §§ 341, 427, 335 k. z.). To naziranje je bilo tudi zakonodajalčevo (Haus d. Abgeordneten, Bericht 1868, Herrenhaus, Bericht 1868, Bericht d. vereinigten judiciellen u. polit. Commission). Sicer je pa vztrajala tudi judikatura glede samega čl. III/68 vedno na Lisztovi edini pravilni pravni konstrukciji. Kasacijsko sodišče z dne 27. julija 1882, št. 1386 st. cit. pri Granichstädtenu, klasično formulira: »Mnenje,

¹⁾ Glej sodbe avstr. kas. dvora št. 1742, 1763, 2021, 2034, 2130, 2135, 2505, 3809.

da bi ta delikt, kakor je normiran v § 1. čl. III, bil samostojen in da bi ne imel z delikti k. z. nikakršne zveze, ni pravilno. Odgovornost po čl. III nastopi, kadar utemeljuje vsebina tiskanega spisa dejanski stan zločina ali pregreška, pa ni mogoče nobenega teh deliktov prištevati po splošnih temeljih k. z. Pred izrekom o čl. III mora torej vedno biti izrečena presoja o objektivnem dejanskem stanju vsebine tiskanega spisa kakor tudi presoja, ali se lahko ta dejanski stanj prišteva po splošnih temeljnih določbah kazenskega prava. Obstoji torej koneks prestopka po čl. III z onimi delikti, ki so utemeljeni v kaznivi vsebini tiskanega spisa.«

Čim je ugotovljeno, kaj je pravzaprav »zanemarjena pažnja«, — ki torej ni nič drugega, nego kulpožno učenje konkretno podanega delikta, sledi iz ugotovitve samo po sebi tudi: Ista oseba se ne more istočasno obsoditi i radi določno storjenega čina i zanemarjene pažnje (z ozirom na isti delikt), še manj je možna istočasna culpa (§ 239) in »zanemarjena pažnja« ali celo konkurenca obeh. Skratka, § 239 velja le za primere izven tiska, čl. III. pa le za odgovornega urednika v tiskovnih stvareh. § 239 je v tiskovnih zadevah derogiran za odgovornega urednika.

Dokaz istine v primeru »zanemarjene pažnje« po ugotovitvi bistva tega zanemarjenja ne nudi nobenih težkoč več. Najprej treba ugotoviti, ali je v inkriminirani vsebini sploh podan delikt, n. pr. pregrešek proti varnosti časti po tisku, ali ni podan. Vsebinski § 490. k. z. je v teh primerih merodajna. »Če je obdolževalec obdolžitev ex §§ 487 in 488 objavil na način, omenjen v § 489 (i. e. »v tiskovinah...«), »nastopi njegova kaznivost, če ne dokaže istinitosti svojih trditev...« Če sem torej na način § 489, torej v novinah, zasebnega obtožitelja n. pr. obdolžil, da se je dal v uradu podkupiti, se izognem kazni le, če svoje trditve dokazem. Kaj pa, če sem kot odgovorni urednik dotičnih novin le s svojo nepazljivostjo omogočil, da so v listu, za katerega odgovarjam, objavili takšno obdolžitev, ki sem zanj sam izvedel šele drugo jutro, ko sem vzel primerek svojega lista v roke? Na zasebno obtožbo napadenčevo se lahko rešim kazni s tem, da ponudim dokaze za istinitost objavljenih trditev. Kaj pa, če priznam in povem, da sem zanemaril svojo uredniško dolžnost? S tem samo priznam, da očitane delikta, v tem primeru tiskovnega delikta po §§ 487. in 488. k. z., nisem storil določno, marveč v smislu čl. III/68 kulpožno. S tem priznanjem, da sem »le« kulpozni storilec prestopkov odn. tiskovnih pregreškov §§ 487, in 488., pa še nisem izgubil one dobrote, ki mi jo nudi § 490., da se namreč izognem kazni z dokazom istinitosti trditve, marveč lahko takšen dokaz ravnotako ponudim, ka-

kor če sem dolozni storilec. Ta dokaz se mora ob siceršnji ničnosti dopustiti in izvesti. Samo po sebi se vendar ume, da ne smem biti, če priznam svojo kulpo, materialno in procesualno na slabšem, kakor če sem isti delikt storil dolozno, in vrhu tega § 490. ne daje dokaza resnice samo doloznemu, marveč ravnotako kulpoznemu obtožencu, odnosno ne pozna razlike med obema.

Praksa zadnjih let je uvedla drugo anomalijo: Senat stavi obtoženemu odgovornemu uredniku vprašanje: »Ali ste čitali inkriminirani članek pred natisom ali ga niste?« To se pravi: »Ali ste predmetni delikt storili dolozno ali kulpozno? Povejte to takoj!« Obtoženi bo na to vprašanje odgovoril, kakor se sklada z interesom obrambe. Prosto mu je odkloniti odgovor in se v primeru obtožbe po §§ 487. in 488. sklicevati na določbo § 490., ker je itak enako, ali je bral ali ne (t. j. ali je dolozno ali kulpozno objavil), ker ima v e d n o možnost, dokazati istinitost objavljenih trditev. Le tam kjer je obsodba radi kulpoznosti obtoženemu odgovornemu uredniku ugodnejša [torej bodisi, da se dokaz istinitosti n i p o s r e č i l, bodisi da (n. pr. po § 489. k. z.) sploh n i dopusten], bo obtoženi odgovorni urednik bodisi že izprva (§ 489 k. z.) ali pa šele koncem izjalovljenega dokaznega poskusa rekel: Dokaz se je izjalovil (ni dopusten), ergo bom kaznovan. Česar pa nima avtor, to dopušča zakon meni kot uredniku in tega privilegija se poslužujem: Zakrivil sem pregrešek proti varnosti časti s tiskom kulpozno, ker članka pred natisom vkljub svoji dolžnosti nisem bral, zato bom pač obsojen radi prestopka po al. 5, čl. III/68.

Vsaka drugačna razlaga je contra legem, ravnotako siljenje, naj se odgovorni urednik v naprej izjavi, ali je bral ali ni. Če sem grešil dolozno ali kulpozno, se bom že sam zagovarjal, če hočem v obeh smereh sukcesivno, ali pa samo v eni, in sicer v tisti, katero si kot obtoženec izberem. Če pa kot odgovorni urednik — obtoženec izjavim, da na stavljena vprašanja ne odgovorim, ali da nastopam dokaz istinitosti, me de lege lata nikdo ne more obsoditi, češ da sem predmetni delikt zakrivil kulpozno, in da zato nimam dokaza resnice!

Prehajam na čl. VIII. Lasserjeve novele od 17. decembra 1862, št. 8 drž. zak. ex 1863. »Kdor si povodom še tekoče kazenske razprave drzne (sich erlaubt) objaviti v tiskanih spisih razmotrivanje o moči dokazil ali postaviti domneve o izidu razprave, a'i pa potvore pravnih podatkov, tako da bi s tem prehitel izrek sodišča in pred njim vplival na javno mnenje, — ta je kriv p r e g r e š k a in se kaznuje z zaporom« itd.

Pri sojenju o deliktih čl. VII. in VIII./62 je avstrijsko kasacijsko sodišče doseglo rekord one ozkosrčne uporabe zakona, ki sem jo omenil uvodoma, in je v zakon sam interpretiralo še nekaj več,

kakor se tudi pri najnatančnejšem proučevanju teksta najde v njem. Judikatura kaže baš tukaj pravcato »Spitzfindigkeit«. Popolnoma je prezrla v Lasserjevi noveli izrečno označbo, da obsega ta zakon le »nekatero dopolnitve« občega in vojaškega k. z., in če je on sočasen s tisk. zak. 17. decembra 1862, je pa čl. III./68 kasnejši in se nanaša na k. z., kakršen je ta leta 1868. bil, torej že »dopolnjen« z Lasserjevo novelo.

Navajam primere judikature kasacijskega sodišča po Manzu. Št. 1742 se tiče čl. VII./62. V njej je sodišče našlo čudovito formulo, da delikt po čl. VII. ni storjen z »vsebino« tiskanega spisa, marveč z dejstvom objave! Torej tudi prestopok § 309. k. z. ni »Inhaltsdelikt«. Ta razlaga je tem zabavnejša, če si predočimo, kaj razume čl. III./68 pod terminom »Inhalt«. § 28. govori o kaznivem činu, storjenem po »vsebini«, v nasprotju s tiskovnimi delikti, storjenimi s kršenjem obrtnih predpisov (§§ 1—8) in policijskih (§§ 9—27); nikjer pa tiskovni zakon ne pozna razlike med delikti »vsebine« in delikti fakta samega, kot kakršnega navaja citirana sodba prestopok ex § 467. k. z. V cit. sodbi je tudi docela eskamotiran tekst čl. III., ki dovolj jasno pove, da se urednik (ne lastnik, avtor itd.) kaznuje radi zanemarjene pažnje za one delikte, kojih dejanski stan izvir iz vsebine tiskovine, ne pa iz tega, ker se je opustila prijava, ni vplačala kavcija (pred 1894), niso objavila imena, ni bilo koncesije, so se širili zaplenjeni sestavki itd. Ti delikti so delikti prvih dveh oddelkov tisk. z., oni pa, ki izvirajo iz vsebine, so delikti 3. oddelka, §§ 28. et sequ. odnosno čl. III./68. — »Inhaltsdelikte« v drugačnem smislu te besede so skonstruirani le, da se more sofistično podpreti nevzdržna razlaga, češ da čl. III./68 tukaj ne velja, t. j. in praxi naj se odgovorni urednik le obsodi. Enaki sta sodbi št. 2034 z enako utemeljitvijo in št. 1763 glede čl. VIII./62

Z nekoliko drugačnimi razlogi brani isto zgrešeno stališče sodba št. 2130, češ, »culpa zadostuje«, čl. III./68 ni »subsidiaren« za čl. VIII./62. »Poslednji se ne stori samo namenoma in samo z vsebino«, češ kaznivost je utemeljena v objavi sami, pa če je ta objava le tudi kulpozna.

Vse te sodbe so napačne, ker si niso predočile gori ugotovljenega pravnega bistva do'očbe čl. III./68 in so poleg njega v nasprotju z zakonom skonstruirale še posebno kulpoznost po čl. VII. in VIII./62 in za ta zakon odpravile veljavnost čl. III./68. Pri tem so postopale tudi nelogično, tako da n. pr. za § 309. ali katerikoli drugi k. z. takšne odprave niso izrekle. Pomagale pa so si za svoje svrhe s tem, da so falsificirale smisel tisk. zakona in da operirajo samo z besedo »Inhalt«, pri tem pa razen zgorajšnjega v zakonu utemeljenega razlikovanja raznih skupin tiskovnih deliktov prezro tekst: »... Druckschrift, deren Inhalt den Tatbestand... begründet«. Tudi če bi ne bilo gori omenjene razdelitve na sku-

pine tisk. deliktov, bi že ta tekst sam zadostno pojasnil, da se nanaša čl. III. na vse tiste delikte, kojih dejanski stan je (še) utemeljen v vsebini tiskovine, torej tudi v primeru § 467. in čl. VII. ali VIII./62.

Takšne nepravniške konstrukcije avstrijskega kasacijskega sodišča postanejo razumljive šele, če si predočimo, da so se za takšna in ostrejša stališča zavzemali možje, kojih imena so znana iz politično-pravne zgodovine naše prošlosti. Steinbach, Schrott, Lorenz, Pelsner, Hauer, Haselmayer, Ernst, Hellmann, Woynarowicz, — ta imena zadostujejo. Omeniti smem, da je šlo v vseh citiranih primerih, bodisi proti češkim nacionalističnim ali nemškimi socialističnim listom, enkrat proti poljskemu opozicionalnemu, enkrat pa proti oni brošuri, ki je dosegla (skupno z Masarykovo borbo) revizijo proslulega Hilšerjevega procesa. Kasacijsko sodišče je takrat zelo uspešno ščitilo reakcijo. Naj omenim še, da so se v vseh cit. izrazito političnih procesih proti mnenju kasacijskega sodišča, čeprav brez uspešno, vendar odlično borili znani branitelji Pacák, Harpner, Körner, Ofner, kar tudi ni brezpomembno. Četudi več ne spada v okvir tega članka, naj tudi v tej zvezi omenim, da so isti kas. senati z ekstenzivno interpretacijo brez nujne utemeljitve iz teksta zakona čl. VIII./62 proširili v smislu, da pomeni »im Zuge befindliche Strafverhandlung« celo postopanje do sodbe o eventualni ničnostni pritožbi, torej do pravnomočne sodbe, kar ne odgovarja niti tekstu zakona, niti tekstu k. pr. r., ki določa, kaj je »Strafverhandlung«, »Hauptverhandlung« in »Verhandlung« in kedaj konča. Toda te sodbe priznavajo, da ima čl. VIII. »izrazito policijski značaj za vzdrževanje reda v tiskovnih zadevah«, da torej ni dopolnitev občega k. z., in da veljajo pro futuro tudi preko novejšega čl. III./68! Ena sodba govori celo o »kazenski politiki«. Sodba št. 3809 pri takšnem svojem postopanju celo izrečno citira Liszta str. 132, češ, »urednik je storilec, bodisi doložni ali kulpozni«, pri tem pa daje pojmu kulpoznosti drugačno vsebino, kakor poklicani avtor, katerega potemtakem sodba falzificira. (Neupoštevana ostane na tem mestu še utesnitev čl. VIII. po § 103 s. k. z.)

Nadaljnje vprašanje se tiče §§ 19—21 tisk. z. Kakšen mora biti popravek, kedaj je urednikova odklonitev popravka utemeljena ali ne, in na kaj se sme razsoditi?

Po § 19. mora periodična tiskovina sprejeti vsak popravek objavljenih dejstev pod taksativno navedenimi pogoji. Neutemeljeno urednikovo odklanjanje se kaznuje kot prestopke.

Kedaj je urednikovo odklanjanje neutemeljeno? Pogoj, da nastopi prisilna dolžnost objaviti popravek, je, da je bilo (neresnično) dejstvo v novini objavljeno. Dejstvo, ne pa sodba, mnenje, kritika itd. Ali pa mora sodnemu izreku, naj se odklonjeni popravek prinese, event. dotlej list ustavi, vedno slediti tudi obsodba radi pre-

stopka, ker se že popravek ni prej objavil? Ali se »neutemeljenost« urednikove odklonitve razume subjektivno ali objektivno? V poslednjem s'učaju je bila neutemeljena, če ni imel urednik zadostnega odklonilnega razloga, in sicer po sodnikovem mnenju; v prvem pa bi bilo kaznovanje izključeno, če je urednik bona fide šmatral odklonilni razlog za podan, tudi če ni bil objektivno podan; če je torej svoje odklonilno stališče s m a t r a l za utemeljeno (Liszt, str. 184). Poslednje stališče je pravilno. Brez dolusa tu ni delikta. Sicer je po tekstu § 21. mogoča sodba na objavo brez obsodbe radi dosedanje odklonitve.

V nadaljnem pa se ne morem strinjati z Lisztom, ki dosleden svojemu naziranju o absolutni obveznosti formalno pravilnega popravka dopušča takšen popravek tudi, če je uredniku z n a n o, da trdi popravek nekaj neresničnega. Lisztu je popravek le formalno omogočenje, audiatum et altera pars, s tem, kar smatra o n a za resnično. Toda to je stvarno nelogično. Popravljajo se dejstva in ne sodbe ali mnenja o njih. Če trdim, da je pri volitvah g. X. dobil le 50 glasov, on pa »popravlja« in trdi, da jih je dobil 1000 in da je izvoljen, jaz pa kot odgovorni urednik vem, da to ni res, — potem je X. dal sicer formalni popravek dejstva z lažno trditvijo. Ali moram res ta popravek objaviti, ut audietur et altera pars? Ali res nisem upravičen, ta popravek odkloniti? Formalistično Lisztovo stališče gre kakor vsako formalistično vsekakor preda'eč in mimo bistva. V zakonu ni določbe, ki bi zahtevala takšno strogost, v praksi pa bi izvajanje takšnega formalno pravilnega, pa stvarno neresničnega popravkarstva pomenilo, da se novinstvo zatre, da se uvede podivjanost in da se tudi zločinskimi elementom nudi možnost, da pod plaščem krivo razumljenega ali krivo interpretiranega zakona občutno oškodujejo javne interese.

Sporno je tudi vprašanje, ali je popravek naperjen proti ponatiskujočemu listu, ki citira vir. Če n. pr. ljubljanski list pravi: V beograjski »Pravdi« čitamo... in na to citat. ali imam pravico popravka le proti »Pravdi«, ne pa tudi proti ljubljanskemu ponatiskujočemu listu? Tudi takšno mnenje bi b'lo preveč formalistično. Razume se, da imam pravico popravljanja mene se tikajočih neresničnih dejstev v vseh novinah. Sicer bi se obrekovanju odprle prav ugodne prilike in možnosti. »V periodično tiskovino se mora sprejeti vsak popravek v njej objavljenih dejstev«, pravi zakon, brez ozira, ali je ta objava citat ali ni.

Povzamem. »Zanemarjena pažnja« je torej tudi nekak privilegij, katerega zakon daje odgovornemu uredniku kot odškodnino za fikcijo, po kateri zastopa ta čine tretjih event. za njegovim hrbtom se skrivajočih oseb. »Zanemarjena pažnja« je kulpozno učinjenje onega delikta, katerega bi bil obtoženi urednik dolozno sto-

ril, če bi bil inkriminirani članek n. pr. sam napisal. Pred izrekom o zanemarjeni pažnji mora biti izrečena presoja o dejanskem stanu vsebine tiskanega spisa in ali se mora ta dejanski stan prištevati po občih temeljih k. z. Ali obstoji, je quaestio facti. Dokaz istine se kulpozno storilcu ne more odrekati razen v primerih, v katerih bi tudi dolozni storilec takšnega dokaza ne imel.

Ker »zanemarjena pažnja« ni delikt zase, marveč le kulpozno učinjenje konkretnega zločina, pregreška, zato tudi ni izjeme in velja čl. III./68 za vse določbe k. z., torej tudi za pregreške ex čl. VIII./62. Culpa § 238. poleg čl. III. za odgovornega urednika ne obstoji, marveč je izključena.

Popravek je dopusten proti vsaki novini, tudi z navedbo vira ponatiskujoči, toda urednik ga sme odkloniti kot stvarno neresničnega in nastopiti dokaz istinitosti onih navedb, proti katerim je bil (neresnični) popravek naperjen. Če se dožene, da je popravek objektivno utemeljen, je v danem primeru urednik vendar le brez krivde, dasi ga doslej ni priobčil, ker je priobčenje odklonil bona fide, kazniva je le mala fides, ki stori odklonitev šele neutemeljeno.

V članku napadena avstrijska praksa, ki se sedaj pri nas ponavlja, ni brezizjemna in se pri nas ne pojavlja iz istih razlogov kakor je nastala na Dunaju. Uveljavlja se pač moč tradicije in pa vpliv kvarnih posledic sedanjih razmer. Vendar je treba priznati, da so si gg. sodniki ohranili objektivni pogled in toplo srce za potrebe in pravice novinarstva in soglasno je mnenje, da je potrebna korenita reforma de lege ferenda. Dotlej pa mora priti tudi revizija dosedanje prakse vočigled izredno bogati raznolikosti mnenj na čisto pravno-konstruktivnem polju.

Enotnost pravne vesoljnosti.

Univ. prof. dr. Leonid Pitamic.

Splošno opaženi znak moderne znanosti je diferenciacija in specializacija, povzročena po naraščajočem izkustvenem materialu, ki čaka duševnega obvladanja. Manj opaženo pa je stremljenje po sintezi specializiranih znanstvenih panog, ki se je začelo razmahati v naši dobi pod vplivom intenzivnejše filozofske poglobitve. To prizadevanje, združevati posamezne dele znanosti v enoten sistem, ustvarjati kolikor moči enotno sliko človeškega spoznanja, pa ni samo izraz našega stremljenja po harmoniji, ne služi samo naši duševni potrebi, ki hrepeni po idealu enotnega svetovnega nazora, temveč je nujno zvezano z interesi specializacije same. Zakaj tudi specializirani del znanosti se utegne uspešno razviti in plodovito